MUZIKA JŲ AKYSE

Širyt vėjuota: medžiai, augantys palei krantą, barsto lapus ir siunčia juos į ežero vidurį. Šitas ežeras gilus, jo krantai dumblėti, pilni alkanų dėlių. Teritorija aptverta aukšta elektrine tvora, visur prikabinėta kamerų. Ekspedicijos jachta baltu padu supasi ant vandens, keturi mokslininkai laukia, kol užvirs kava. Ankstyvas rytas, pradeda kilti rūkas. Denyje blondinas riesta nosimi giliai įtraukia drėgno oro ir dairosi aplinkui – greitai nebesimatys krantų, atrodys, kad jie viduryje kažkieno sapno. Vyras vėl šmurkšteli į kajutę. Galima tik spėlioti, kaip jos elgsis per rūką. Dėl to ant mokslininkų kaklų kabo ausinės – šiomis jie pasinaudos iškart, vos tik kils mažiausias pavojus. Į dugną nuleistos kameros rodo statišką vaizdą: pirmoji miega sukišusi uodegą į minkštą ežero dugną. Antroji tįso ant pilvo, apsikabinusi kažkokią medinę nuolaužą. Kur yra kitos ir ką jos dabar veikia – kol kas neaišku, mat kameros užfiksavo tik šias dvi.

Aptvertas ežeras paskelbtas pavojinga vieta – netoliese jo niekas ir negyvena, išskyrus moterį su vyru. Už kilometro yra

jų sukrypusi trobelė prie didelio nepraretinto miško, kuriame vyras ir moteris kartais uogauja. Praeitą savaitę atvažiavusiai televizijai sugyventiniai sakė vengiantys undinių ir nematantys reikalo prie jų artintis.

Apie tai, kad jų esama šiuose vandenyse, viešumoje sužinota neseniai – kol kas spėjama, kad undinės čia apsigyveno mažiausiai prieš penkiolika metų. „Atsikėlė!“ – sušunka blondinas, šniurkštelėdamas nosį. Mokslininkai prilimpa prie stačiakampio ekrano, spragteli užvirusio virdulio mygtukas. Antroji, ta, kuri miegojo apsikabinusi medgalį, dabar ant jo vaikšto rankomis žemyn galva. Galbūt taip nori pratampyti sustingusius raumenis, o gal atlieka tam tikrą mokslininkams dar nežinomą rytinį ritualą. Jos sidabrinė uodega atrodo tartum vėliava: retkarčiais suplaka tvirtu peleku. Staiga undinė pakelia galvą, krypteli dešinėn ir pasižiūri į kameros objektyvą. Ekrane mokslininkai stebi jos apvalias, stalo teniso kamuoliukus primenančias akis su juodu taškeliu per vidurį. Undinė nemirkčioja ir atrodo kvailai nustebusi. Nosis maža ir siaura – tokios nenatūraliai mažos buvo madingos devintajame dešimtmetyje. Melsvos lūpos lengvai pražiotos. Visame šiame derinyje yra kažkas kraupaus, nekeliančio pasitikėjimo. Ji žvilgteli į kamerą tik akimirką, tada pasileidžia nuo medgalio ir pradeda plaukti šiaurės kryptimi, mokslininkai nukreipia prietaisą jai pavymui.

Šiaurinėje ežero pusėje yra daugiausia dešimties metrų skersmens sala, kurioje želia žolė, o iš kraštų auga meldai. Tokiose dažniausiai knibžda žalčių, kuriuos medžioja vandens paukščiai. Visur rūkas, todėl lauke neįmanoma undinės įžiū-

rėti nei plika akimi, nei su žiūronais. Ta antroji, kurią sekė kamera, išniro iš vandens ir veikiausiai dabar sėdi ant kranto. Pirmoji vis dar miega įsiraususi uodega į dumblą. Mokslininkai dar kartą paspaudžia virdulio mygtuką. „Laukia sunki diena“, – burbteli blondinas ir vėl eina prie ekrano. Vandens paviršiuje plūduriuoja pūvantys medžių lapai, o maždaug trisdešimties metrų gylyje pirmoji taip pat pabunda, tik nepasižiūri į kamerą, nevaikšto rankomis, o vien ištraukia apsinešusią dumblu uodegą iš dugno – ir pasileidžia šiaurės kryptimi, kaip ir antroji. Undinės aiškiai supranta, kad per rūką žmonės jachtoje jų nemato, todėl nevaržomos gali tūnoti saloje. Dvi mokslininkų kameros neria į gelmę ieškoti kitų. Blondinas išsitraukia iš krepšio rašiklį, storą sąsiuvinį ir ima kažką skrebenti: jis mėgsta savo raštą, taip dailiai vinguriuojantį per sausą popierių, nors prisidaro sau papildomo darbo – vėliau viską tenka perrašyti klaviatūra.

Jau pusė septynių, tačiau rūkas nesisklaido – dabar toks tirštas, kad primena sluoksninius debesis. Atrodo, kad pats esi debesyje, o judantis vanduo – tai oro bangos. Kameros vis dar iriasi per ežero vandenis nieko nerasdamos. Mokslininkai balsuoja – du sako, kad reikia plaukti iki tos salos, kurioje slepiasi undinės, kiti siūlo palaukti, kol išsigiedrins, ir tik tada ištyrinėti tą žemės lopinėlį. Tegul kol kas jos jaučiasi padėties šeimininkėmis. Nutariama palaukti. Vienas jų pripila virdulį vandens ir užkaičia antrą kavos porciją. Užduotis aiški – undines reikia paženklinti ir paimti mėginius tolesniems tyrimams. Šiame ežere, kaip užfiksavo prietaisas, matuojantis didesnius nei pusantro metro objektus vandenyje, jų yra keturiolika.

Suskamba blondino mobilusis, jis brūkšteli smiliumi per telefono ekraną ir pasitraukia į kitą jachtos pusę. Skambina žmona, kuriai liepė netrukdyti, nes bus užsiėmęs. „Nesušalk, – sako balsas iš telefono. – Tikiuosi, turi šalia savęs ginklą?“ – blondinas įkvepia pilnus plaučius šviežio oro ir piktai iškošia, kad myli ją ir bus atsargus. „Man neramu dėl tavęs. Juk nesunku parašyti žinutę, kad viskas gerai.“ – „Ei, ateik, radom trečiąją!“ – šūkteli jam.

Ekrane matyti trečioji undinė, tiksliau, jos nugara. Ji plūduriuoja vandenyje, į šalis ištiesusi rankas, beveik nejudindama uodegos. Maždaug keturi metrai nuo jų jachtos. Antroji kamera taip pat užfiksuoja undinę, kylančią į paviršių netoli pirmosios. Mokslininkai daro taip, kaip sutarė, – užsideda garso nepraleidžiančias ausines, kabojusias ant kaklo – nuo šiol bendraus tik ženklais. Blondinas patikrina telefoną ir kyšteli į kelnių kišenę. Jeigu undinė atsigula ant nugaros – nėra abejonių, kad ji imsis vadinamųjų „sirenų dainų“. Juodojoje rinkoje galima įsigyti tokių įrašų, policija kol kas bejėgė sustabdyti prekybą garsais, pridarančiais negrįžtamų pokyčių žmogaus smegenyse, o kartais pasibaigiančių staigia mirtimi. Kalbama, kad jausmas toks, lyg įsimylėjus. Kiti tai apibūdina kaip ilgai trunkantį orgazmą. Turintys kraujotakos sutrikimų ar silpnesnę nervų sistemą taip ir miršta paralyžiuoti nuo išsitęsusio malonumo, kiti – pasielgia neprognozuojamai, pavyzdžiui, apimti euforijos tranko kaktą į sieną, išdaužia kumščiais stiklus, šoka pro langus, susikramto liežuvį, raunasi plaukus ar draskosi rankas. Praėjus poveikiui, gali taip niekada ir nebegrįžti į pilną protą.

Jachtoje mokslininkai juda spengiančioje tyloje. Kameros užfiksuoja dar keturias undines, kurios plūduriuoja vandenyje ir, suprantama, skleidžia tuos garsus. Lagaminėlyje keturios migdomųjų kapsulės, blondino kolega išima vieną ir užtaiso šautuvą, tada nusitaiko į arčiausiai esantį kameros fiksuojamą kūną. Šautuvo buožė įsiremia į mokslininko pilvą. Kapsulė pataiko, nes undinė skubiai apsiverčia ant pilvo ir neria į dugną. Ekrane matyti, kaip netrukus ji išsitiesia visu ūgiu ir lėtai pradeda kilti į paviršių. Jie paruošia tinklą.

Štai, dvimetrinė undinė guli denyje, nuo jos sklinda aštrus dumblių, maišytų su dvėsena, kvapas. Keturi mokslininkai dirba visiškoje tyloje – vienas jų traukia kraują iš undinės kaklo, kitas paima odos ir žvynų mėginius, dar kitas prižiūri kameras, kurias ežero undinės pradeda plakti uodegomis. Kameras tenka laikinai ištraukti. Jachta pradeda nežymiai svyruoti – tačiau yra pernelyg sunki, kad jos gebėtų ją apversti. Vienintelis blondinas stebi situaciją iš šono, apsimesdamas skrebenantis svarbius duomenis į savo sąsiuvinį. Jis jau nufotografavo pagautąją visais įmanomais rakursais. Undinės toliau siautėja – galima justi, kaip jos uodegomis daužo laivo šonus. Visur tebetvyro rūkas. Pagautoji miega, ir, sprendžiant iš stoto, ji vyresnė už šįryt matytas. Beplaukė galva tvirtais žandikauliais nusvirusi prie peties. Akys, išsprogę kamuolėliai, apsinešė skaidriu gleivių dangalu. Plokščios krūtys, nusvirusios į pažastis, užsibaigia suskeldėjusiais melsvais speniais. Gilioje bamboje veisiasi daugybė parazitų rūšių – mokslininkas jau paėmė pavyzdį ir galbūt pasiseks atrasti dar kokį neištirtą egzempliorių. Po bamba yra žvynuotoji jos dalis, ties uodegos viduriu

kabo sėklos kapšelis, reiškia – patinėlis. Kai tyrimai pagaliau baigiami, jie ruošiasi paleisti undinę į vandenį. Vienas mokslininkas rodo ranka ženklus kitiems – suprask, nebekvėpuoja. Pripuolęs blondinas ieško pagautosios kakle pulso.

Jos daužo uodegomis jachtą, kuri dabar svyruoja į šalis, tarsi suptųsi ant bangų. Undinės nebijo išsisklaidžiusio rūko, vis išnyra iš vandens kone iki pusės, atrodo agresyvios. Lyg užkliudyti žalčiai mėgina kirsti užpuolikams. Operacija nutraukiama – mokslininkai nebegali tęsti ekspedicijos, todėl reikia plaukti į krantą. Jie sukiša nugaišusį gyvį į polietileno maišą. Ausinės pradeda spausti blondinui ausų kremzles. Undinės lydi jachtą iki pat prieplaukos, o tada kaip susitarusios pranyksta gelmėje ir daugiau nebepasirodo.

Tolimas undinių aimanas išgirsta vienkiemio trobos gyventojai – moteris ir vyras. Vyras tuo metu kaip tik kaso moteriai nugarą: jiedu guli parkritę ant žolės netoli savo namo, vyras brauko odą kietais nagais, palikdamas rausvas drūžes. Ji nedaro nieko – guli priglaudusi skruostą prie žolės. Tik kai išgirsta sirenas, pakelia galvą, į skruostą įsispaudusios žolynų stiebų žymės. Reikia atsikelti – eiti pažiūrėti. Ji užsagsto vyrui marškinius, kad nesimatytų krūtinplaukių. Pačios galva užstringa velkantis suknelę, nes tingi atsisegti užtrauktuką. Jis iš jos nusijuokia. „Einam“, – jie susikimba rankomis ir nuskuba link ežero.

Kai jachta priplaukia krantą, jų jau laukia žurnalistas, lydimas apsauginių. Žurnalistas dėvi ausines, kvailai pamoja pamatęs niūrų blondino veidą. Vyksta tiesioginė transliacija – beveik dvidešimt tūkstančių žiūrovų stebi iš jachtos išlipančius

vyrus. Žurnalistas gavo leidimą atsinešti kamerą tik pasirašęs sutartį, kad filmuojama bus be garso. „Kur undinės??“ – rašo komentarus žiūrovai.

Prie aptverto ežero lūkuriuoja vyras ir moteris. Pirmasis iš teritorijos išeina nepatenkintas žurnalistas, kurio tiesioginė transliacija nutrūko, mokslininkams paaiškinus, kad operacija baigta. Žurnalistas išsitraukia cigaretę, prisidega. Sugyventiniai stovi tolėliau. Visi tyli, kol vyras šypteli bedante ir klausia: „Ar galima?“ Žurnalistas nenoriai ištraukia iš pakelio dvi cigaretes. Vyras žiojasi paprašyti ugnies. „Pagavo undinių?“ – klausia moteris. Žurnalistas gūžteli pečiais. Nenusiteikęs bendrauti su smalsuoliais. Neatpažįsta, jog tai tie patys žmonės, gyvenantys netoli ežero.

Vakaras, ant pasitarimų stalo išrikiuotos tuščios stiklinės ir butelis mineralinio, tačiau niekas nedrįsta atsukti kaklelio. Klausosi priekaištų. Nužudyti trapų gyvūną taip paprasta – tereikia suleisti per didelę migdomųjų dozę. Kas galėjo pagalvoti, kad undinių esama tokių opių – nuo parinktos dozės dvimetriniai gyvūnai nemiršta. Kūną jie ištirs laboratorijoje, gerai? Kūną tirs kiti mokslininkai, o jie nusipelno pažeminimo pareigose. Po tokio akibrokšto undinių projektas neabejotinai atiteks konkurentų įmonei. Jais buvo pasitikėta! Mokslininkai išeina iš kabineto taip ir neatsukę mineralinio vandens. Blondinui džiūsta gerklė. Koridoriuje jie nesikalba.

Taksi jau laukia. „Koks, sakėte, adresas?“ – perklausia vairuotojas. Kai gerklė išdžiūsta, gomuryje ištirpsta kai kurie garsai. Rajonas prasideda ne „pe“, o „ke“. Jau visai sutemę – diena buvo ne iš lengviausių. Taksi lekia pro daugiaaukščius

stiklinius pastatus, aplink daug geltonų ir raudonų šviesų, badančių žvilgsnį lyg ant amžinai papuoštos šventinės eglės. Blondinui nepatinka stiklas, ypač šitas, kuriuo aplipdytos lifto sienos. Teks žiūrėti į save, pavargusį ir susimovusį, visus tuos aukštus, kuriuos kils iki savo kambario. Suskamba jo mobilusis – žmona. Melodija primena, kad jo telefone yra paslapčia įsirašyta šiandieninė giesmė. Ne vienos, o mažiausiai keturių sirenų giesmės. Jis perkels įrašą į kompiuterį, įjungs kolonėles, padės savo dėvėtus penkiasdešimtmečio kaulus ant pilko šilko paklodės ir galbūt išdrįs įsijungti dainą, o gal tik įsivaizduos išdrįstantis. „Nežinau, ar ryt suspėsiu. Esu pavargęs, pasikalbėsim kitąkart“, – sako blondinas žiūrėdamas į save veidrodyje.

Moteris pasirėmusi alkūnėmis ant stalo, vyras verda jiems dilgėlių sriubą su pipirais, nors ji ir nemėgsta aštraus maisto. Alus neaštrus – jis bėga jos stemple lyg stora arterija tiesiai į skrandį, o tada į širdį. „Kai išgeriu, pasidarau geresnė“, – nusijuokia moteris. „Tu visada taip sakai“, – tarsteli vyras, daužydamas dilgėlėmis aplipusio samčio kotą į puodo kraštą. „Jau visai sutemo, o mes vis dar nenuėjome iki ežero“, – mažumėlę patylėjusi prabyla ji. „Aha, bet aš verdu sriubą. Tau reikia pavalgyt.“ Moteris pasilenkia po stalu ir ištraukia žibalinę lempą, pastato ant palangės ir brūkštelėjusi degtuku uždega dagtį. Jaukiai smirsteli siera. „Jos labai nuliūs, jei neateisim. Man atrodo, kad šiandien ten atsitiko kažkas negero“, – sako ji. Toji lempa vienintelis šviesos šaltinis troboje, kai sutemsta. Tokioje šviesoje tiek vyras, tiek moterys atrodo gražesni. „Juk žinai, kad niekada negalėsi jų prisijaukinti. Čia tau ne šuniukas ar kačiukas“, – jis paragauja sriubos. Moteris naivi, jeigu įsivaiz-

duoja, kad galėtų ką nors prisijaukinti per elektrinę tvorą ir visas tas kameras. „Jų giesmės mūsų neveikia. Tai ženklas, kad esame kitame lygmenyje“, – apsikabina savo vyrą iš nugaros. Jis tebemaišo sriubą, suvirusios dilgėlės puode labiau primena dumblą. „Myliu tave“, – sako jis švelniai. Jie atsisėda pavalgyti – daro tą retai. Maistas tėra iliuzija. Kaip ir oras. Kartais moteriai atrodo, kad jiedu galėtų išgyventi po vandeniu. „Ar girdi? Man atrodo, jau prasidėjo“, – nurijusi šaukštą sriubos, įsiklauso ji. Jai tarp dantų grikšteli žvyras. Vyras savo lėkštę jau baigė, geria apžiojęs kaklelį, kol plastikinis butelio šonas įdumba. „Neišgerk viso – palik rytui“, – vėl moters balsas.

Saloje, nedideliame lopinėlyje, iš kraštų apaugusiame meldais, dabar nieko nėra. Retkarčiais, kai nesimato žmonių, undinės išsiropščia ant tos žemės ir žaidžia su senu batu, kurį mokslininkų pagautoji kadaise rado ežero dugne. Su batu galima nuveikti įvairiausių dalykų – rinkti į jį šliužų kiautus bei įdomesnius akmenukus, įkišti į vidų plaštaką, mėtytis su kita undine, arba tiesiog ilgai į batą žiūrėti. Jo spalva ruda, bet undinėms tai nieko nesako.

Šįvakar jos nežaidė. Tos, kurios kovojo, susikruvino uodegas, o žaizdos kaipmat apsinešė pirmuonimis. Dabar visos panirusios į dugną, netoli viena kitos, įsitempusios ir suglumusios. Nesimato undinės, mėgstančios vaikščioti rankomis. Jos veidas ir pusė kūno išlindę iš tamsaus vandens, undinė guli vandenyje ištiesusi rankas ir skleidžia tą garsą. Neapdairiai eikvoja jėgas giesmei, nors aplink nėra priešų. Jos giesmė aidi per visą ežerą, pasiekia vyrą ir moterį, kurie jos klauso palaimingai susikabinę, taip ir nepakilę nuo stalo. Tuščiame ežere plaukio-

jančios undinės daina skamba lyg kvietimas išdulkinti apvalų ir prisirpusį pasaulį, o tada jį, visą, dar šiltutėlį praryti. Jos klausantis seilės trūkinėjančiais siūlais tįsta iš burnos. Šilkas, ant kurio guli blondinas, sudrėksta.

Ežeras – tai akies obuolys, o plūduriuojanti undinė – juodas taškas. Kai nervinasi, blondino žmona gamina. Dabar ji kepa česnaku įtrintą žuvį. Pusvalandis, ir bus baigta. Iškepusios žuvies akys virs dviem baltais kamuolėliais, abejingai žiūrinčiais į meilės išsiilgusį veidą.

PASKUTINĖ MANO GYVENIMO DIENA

Galiausiai nusprendžiu, kad nėra tikslo gulėti, jeigu vis tiek nepajėgiu užsnūsti ar bent nusiraminti šiltuose pataluose. Pakylu, uždegu šviesą miegamajame, tada koridoriuje ir svetainėje – viskas nekintamai vienoda, tarsi sustingę lede. Tos pačios lentynos ir sienos, tas pats darbo stalas, tie patys mano žingsnių prisigėrę kilimai. Išeinu į balkoną, nerasdama vietos kambariuose, atsisėdu į krėslą, vis pasižiūrėdama į r. paliktas nuorūkas, sumaigytas gėlėtoje lėkštutėje iš mano pietų servizo. Tyčia jų neišmetu, lyg tai būtų vis dar gyvi jo tęsiniai. Lauke po truputėlį švinta, tamsus dangus skaidrėja, nuo prekybcentrio pusės kyla saulė. Grįžtu į miegamąjį – ant lovos krašto ramiai snaudžia katė, irzliai murkteli, kai pakeliu jos minkštą kūną. Bučiuoju katę į paausį, čiūčiuoju lyg kokį kūdikį, kol ji dantimis grybšteli man ranką ir išsprūsta ant grindų.

Tada grįžtu į svetainę – reikia išjungti šviesą, tačiau vietoj to prieinu prie baltos lentynos, ant kurios laikau įrėmintas nuotraukas. Tos nuotraukos tokios atsibodusios, kad jau seniai nebekreipiu į jas dėmesio, suklūstu nebent tada, kai koks nors

žurnalistas prašo papasakoti, kas yra viename ar kitame kadre. Pirštu nubraukiu dulkių aksomą nuo sidabrinio rėmelio ir alkūne užkliudau kitą nuotrauką. Pakeliu nukritusią, kurioje mano duktė stovi pajūryje vienomis kelnaitėmis ir balta kepuraite, rankoje laiko kibirėlį. Nuotrauka nespalvota, bet man atrodo, kad kibirėlio būta raudono. Pamenu, kaip kartu su dukra kepėme smėlio bandutes, o jas vis nuplaudavo kažkur iš tolimo horizonto atriedanti banga. Dukra bijojo tų bangų, nes buvome prigąsdinę ją, kad giliai jūroje gyvena rykliai ir jeigu ji lįs į vandenį, tie atplauks ir pagriebs už kojos.

Dabar bendraujame retokai – mus skiria beveik penki šimtai kilometrų. Po ilgesnės pertraukos vakar ji ėmė ir paskambino. Jaučiau iš balso, kad kažkas ne taip. Pasakė, kad vaikas prasiskėlė galvą mokykloje – paguldė į ligoninę, padarė lašelinę. Tuo metu kaip tik buvau perskaičiusi r. laišką, buvo sunku staiga persijungti į kitą temą, todėl sureagavau taip absurdiškai, išspaudžiau kažką panašaus į „mm... mat kaip". Ji toliau aiškino apie tai, kad susižeidė jis rūbinėje, kai stumdėsi su kitais berniukais užsigesinę šviesą: „Jie taip, pasirodo, dažnai žaisdavo..." O aš ir vėl: „Mm... tu matai." Užsiminė, kad vaikui dabar geriau, jis jau bendrauja su kitais palatos ligoniais ir nebevemia. „Tai džiugu", – vėl mestelėjau nei šį, nei tą. Tada tarp mūsų su Ida atsirado oro tarpas, lyg kokia milžiniškos žuvies pūslė. Abi nutilome, aš akimis bėgiojau po kambarį ieškodama, už ko galėčiau užsikabinti ir susikaupti. Ji pirma prabilo – atsisveikino. Įsivaizdavau, kaip baigusi pokalbį sako vyrui, kad be reikalo skambino mamai. Ir dar ką nors prideda. O juk man iš tiesų gaila vaikio, nuoširdžiai apgailestauju dėl jo apskritos galvelės.

Bet užuot pasakiusi ką nors gražaus, tik dar labiau viską sumoviau – na, bent jau neapsimetinėjau.

Išeinu iš svetainės, laikrodžio švytuoklė pradeda mušti valandas: dan, dan, dan. Taigi septynios: atėjo laikas nusisiausti chalatą ir vienais naktiniais padaryti ryto mankštelę. Ją atlikti būtina, kitaip ir vėl jausčiausi kalta. Iš pradžių keliu rankas į viršų ir giliai kvėpuoju, tada guluosi ant žemės ir išriečiu nugarą: šįryt slankstelis trakšteli garsiau nei paprastai, rodos, nuaidi per visą namą ir pažadina aplinkinius šunis. Girdžiu, kaip suloja už kelių sienų nuo manęs. Žmonės taip pat keliasi: dunksi lovose, nuleidžia vandenį tualetuose, užveda mašinų variklius. Diena išaušo, vadinasi, ir vakaras jau nebe taip toli. Įberiu katei sauso maisto, užsiplikau stiprios žalios arbatos ir vėl vaikštau po kambarius su delną deginančiu puodeliu. Kaip man išgyventi ir neprasmegti skradžiai žemę iki vakaro?

O viskas prasidėjo nuo mano kūrybos trisdešimtmečio – jis artėjo. Nesidžiaugiau šia data, nes nebeturėjau naujų idėjų ir šiek tiek būgštavau, kad tikriausiai viską, dėl ko gyvenau, padariau, ir nuo manęs jau niekas nebepriklausė – tie objektai kuo puikiausiai egzistavo vieni patys. Ką gi čia švęsti? Dar neatėjus tam nelauktam jubiliejui, sulaukiau skambučio. Tada pirmą kartą išgirdau jo balsą – sužinojau, kad skambinantysis yra menotyrininkas, norintis parašyti apie mane knygą. Jis klausinėtų – aš atsakinėčiau. Jo pasiūlymu aptarti sumanymo detalių susitikome kavinėje stiklinėmis sienomis. Stiklas buvo toks, kad praeiviai gatvėje mūsų negalėjo įžvelgti, o mes sėdėjome prie tų langų ir viską matėme, lyg būtume kokie pro

rakto skylutę žiūrintys iškrypėliai. „Jūs juk irgi būnate už kameros objektyvo“, – pasakė jis, kai mestelėjau kažką apie žiūrėjimo į kitus žmones fetišą. Gatvėje pliušiniu kavos puodeliu apsirengęs žmogus dalino praeiviams lankstinukus – tikriausiai kvietė apsilankyti toje kavinėje, kurioje sėdėjome. Buvo saulėta pavasario, pereinančio į vasarą, diena, medžiai barstė ant grindinio savo nužydėjusius žiedlapius, o šie lipo žmonėms prie padų.

Nebuvo taip blogai, kaip įsivaizdavau. Tikėjausi, kad jis manieringai elgsis, uždavinės sudėtingus klausimus ir mėgins įtvirtinti savo, dar jauno ir niekam nežinomo mailiaus, autoritetą. Tačiau jis nekalbėjo daug, netgi atrodė, kad truputį drovisi. Beveik man pačiai reikėjo stengtis už jį uždavinėti klausimus ir palaikyti nenutrūkstančią pokalbio eigą. Iš mandagumo pasidomėjau, kas jis toks, – prieš kelis metus baigė magistrą, rašinėja straipsnelius į laikraščius bei žurnalus. Kitaip sakant, tiesiog ambicingas berniukas, atvykęs iš provincijos, su kiek per tamsiu čionykščiams gyventojams gymiu ir dideliais, jam nelabai tinkančiais akiniais. Nutarėme pratęsti pokalbį rudenį, jei paaiškėtų, kad pavyko gauti paramą būsimai interviu knygai.

Vasara praėjo gana greitai, taip pat, kaip ir kiti sezonai, – keletas įsimintinų epizodų, o tada virtinė panašių, ramių dienų, ir vėl – vienas kitas svarbesnis epizodas, tada ir vėl jas užpildantis kasdienybės glajus.

Birželį dalyvavau savo studentų darbų gynime. Manau, kad jie manęs bijo. Nors iš tiesų bijau ir aš, ypač vidutinybių – ginuosi nuo jų pirštu – baksteliu į silpnąsias vietas. Taip pat ma-

nau, kad bijočiau ir genijų, tačiau jų per savo dėstymo praktiką taip ir nesutikau. Nesu gera dėstytoja, kas galėjo pagalvoti, kad apskritai kada nors dėstysiu? Rodos, dabar man liko tik tai – darbas su vaikais, kurie kažko iš manęs tikisi, o aš visai nieko nesitikiu iš jų.

Liepą per nacionalinę televiziją rodė mano filmų retrospektyvą. Meluočiau, jei sakyčiau, kad nepastebėjau. Žinoma, negaliu žiūrėti į tuos darbus objektyviai, nes kiekviename matau atskirą jų kūrimo istoriją, prisimenu tų dienų nuotaikas ir pačią save. Vis dėlto bijau, kad nieko geresnio daugiau nebesukursiu. Laimei, galiu gyventi ir nekurdama. Tiksliau – JAU galiu.

Rugpjūtį važiavau pas draugę į salą Graikijoje. Apsistojau nedideliame jos namelyje kalkėmis baltintomis sienomis, kelioms savaitėms. Beveik kasdien eidavome iki jūros. Susirasdavome nuošalesnę vietą ir išsiskleisdavome skėtį. Praėjus didžiajam karščiui, slampinėdavome siauromis gatvelėmis. Nuo saulės man nusilupo oda, o naktimis vis grauždavo rėmuo, nes nuolat persivalgydavau.

Paskutinę mano viešnagės dieną draugė prisipažino tikėjusis, kad vis dar gedėsiu po vyro mirties, buvo pasiruošusi mane išklausyti, popierinių nosinaičių pripirkusi. Tačiau aš taip nė karto apie jį ir neužsiminiau. „Tu juk jo nepažinojai“, – pasiteisinau. Draugė matė mano vyrą tik kartą – prieš penkiolika metų. Tada jis jau buvo pradėjęs plikti.

Kartu pragyvenome trisdešimt metų, nors kai susipažinome, buvau įsitikinusi, kad neištempsime nė vienų. Pripratau

prie vyro ir jis priprato prie manęs, santuoka tapo tokiu pat natūraliu dalyku, kaip dešimt rankos pirštų. Nežinau, ar šį ryšį galima pavadinti laiminga sąjunga. Aš turėjau daug kūrybinių ambicijų, namuose neužsibūdavau, jis, priešingai, grįžęs iš darbo, beveik visą laisvą laiką mielai leisdavo tarp knygų, galėdavo valandų valandas sėdėti klausydamasis koncertų įrašų, ir jam nenusibosdavo. Manau, jis žinojo apie mano neištikimybę, nes kiekvieną kartą, kai romanas pasibaigdavo, jausdavau prieš jį kaltę ir tapdavau dėmesingesnė bei nuolaidesnė. Kodėl jis niekada man nepapriekaištavo ar nekėlė skandalų, nežinau. Kai jis numirė tiesiog miegodamas, kelis mėnesius jaučiau tuštumą, kambariuose girdėdavau čiūžčiojant šlepetėmis, o atsigulus į lovą atrodydavo, kad jis išsitiesęs greta, beveik ranka pasiekiamas. Taigi pardaviau mūsų butą ir persikrausčiau į kitą vietą. Prasidėjo naujas etapas, antroji mano gyvenimo dalis.

Rugsėjo viduryje sulaukiau menotyrininko skambučio – parama knygai bus. Sutarėme, kad pasimatysime spalį. Kai pirmą kartą pas mane atėjo, kas dešimt minučių bėginėjo rūkyti į balkoną, o per visą laiką sugebėjo užduoti tik du klausimus, pirmasis buvo – „Kodėl kuriate?“, o antrasis dar absurdiškesnis – „Kada supratote, kad kursite?“ Kai susitikome po savaitės, jis paklausė, ar aš bijau mirties. „Kodėl neklausinėji manęs apie vaikystę, kokioje aplinkoje augau, kas buvo mano tėvai?“ – nebeištvėriau. Tada r. pradėjo dėstyti apie tai, kad, jo nuomone, aplinka nėra taip svarbu. Kad visi žmonės gimsta skirtingi, nepriklausomi nuo savo tėvų, seserų ar brolių. Aplinka nebent padeda sulyginti žmones, atimti vieną ar kitą jų išskirtinumą.

Trečią kartą mūsų pokalbis pasisuko apie mano darbo principus, apie konfliktus su aktoriais ir operatoriais. Nežinau, kodėl jam tai papasakojau. Visą laiką būdama su r. jaučiau atsakomybę gelbėti trūkinėjantį pokalbį, vesti jį tinkamesne linkme. „Kaip manote, koks Jūsų viešas įvaizdis? Ir kaip įsivaizduojate, koks jis atsiskleis šitoje pokalbių knygoje?“ Atsakiau, kad tikriausiai visi supras, kad pasenau. Tada jis, jaunesnis dvidešimt aštuoneriais metais, tarstelėjo, kad nesu tokia sena, kokia įsivaizduoju esanti.

Per šiuos pokalbius šiek tiek sužinojau ir apie jį patį – gyveno vienas, nuomojosi kažkokį kambariūkštį madingame rajone, truputį vertėjaudavo žodžiu, niekada nebuvo vedęs. Jo tamsus gymis paveldėtas iš mamos, kuri, pasirodo, buvo iš Rumunijos. Kai baigė interviu, mes susiskambindavome, jis siuntė man iššifruotas dalis, aš braukiau ir rašiau milijonus pastabų. Atrodė, kad nieko kito ir nedarau, o tik taisau pačios papasakotą istoriją, kai kur pridėdama, kitur išimdama narelius. Pagaliau, kai tekstas buvo baigtas, prasidėjo derybos su leidyklomis. Susitikdavome su juo dažniausiai pas mane, išgerdavome kavos.

Praeitą pirmadienį jis atėjo su ką tik iš leidyklos paimta knyga atšvęsti, atsinešė butelį brendžio. Paprastai greitai apsinešu nuo stiprių gėrimų – taip buvo ir šį kartą. Jis skundėsi, kad jaučiasi be idėjų, šiek tiek liūdi, kad mūsų bendradarbiavimas baigėsi. Norėjau pabučiuoti jį į skruostą, kaip kad bučiuojami nuliūdę, lūpas patempę vaikai, tačiau viskas išėjo ne taip. „Ne, nereikia“, – stabdžiau, kai mėgino pakelti į viršų palaidinę. Juokinga prisiminti, bet liesdama jį buvau lyg kokia godi kupranugarė, besistengianti išsiurbti visą ežerą. Kai jis baigė,

pasijaučiau apgailėtina. Leptelėjau, kad geriau važiuotų namo. Paskui buvo kelių dienų pertrauka, maniau, kad daugiau niekada nebebendrausime. O vakar staiga gavau laišką, kuriame rašė, jog tarp mūsų, jo nuomone, atsirado ryšys. Pakviečiau vakarienės ir pažadėjau, kad mes apie tą nelaimę pasikalbėsime. Pakviečiau ryžtingai, o dabar pati nebežinau, ką jam pasakysiu. Gal, kad prasilenkėme laike, deja.

Išgėrusi arbatą nueinu į turgų. „Taip, tuos du gabaliukus", – sakau prekeiviui ir jis įvynioja raudoną ėrieną į sviestinį popierių. „O kas, jeigu?" Paimu į delną vieną avokadą, tada kitą, tikrinu, ar prinokę. „Kokie dar santykiai? Tu juk net nusirengti prie jo bijai." Kai išrenku daržoves, pirkinių krepšys sveria petį, tad šiek tiek pakrypusi į vieną šoną grįžtu namo. Užpilu vynuogių acto marinatą ant mėsos, sukraunu daržoves į šaldytuvą ir vėl pašeriu katę. Snūsteliu valandėlę besiklausydama meditacinės muzikos ir prabundu besidaužančia širdimi. Tada kaip šimtametė senolė sliūkinu į virtuvę ir išgeriu trisdešimt gudobelių lašų. Ilgai stoviu po dušu, plaunu vandeniu tą seną kūną, lyg ši procedūra galėtų grąžinti odos glotnumą ir atimti iš kūno dešimt papildomų kilogramų. Sugaištu valandą, kol išsirenku tinkamus drabužius.

Į universitetą važiuoju autobusu. Studentai jau laukia prie auditorijos ir kaip maitinamos žuvytės spiečiasi link durų, kai pasuku raktą. Įjungiu kompiuterį – liko keturios valandos.

„Filmas sukurtas pagal Margaritos Diuras romaną, bet apie tai jūs kalbėsite per ekranizacijų analizę. Kuo šis filmas svarbus? Režisierius parodo tai, kas iki tol buvo nerodoma, – min-

čių, prisiminimų tėkmę. Jis vidinio monologo kine pradininkas.“ Sėdi pilna auditorija jaunuomenės. Galbūt kai kurie iš jų netgi r. amžiaus. Kantriai konspektuoja, ką aiškinu, tik vienas kitas žiūri ir laukia, kol pasakysiu ką nors įdomaus ir neenciklopedinio. O aš nesakau, šiandien neturiu noro jų nustebinti.

Kai paskaita pasibaigia, keli studentai prieina prie manęs, klausinėja akivaizdžių dalykų, kuriuos galima pasiskaityti internete. „Išmokite ieškoti, kolegos“, – šypteliu ir užsisegu portfelį.

Linksta kojos pagalvojus, kad iki susitikimo su r. liko dvi valandos – vėl nebežinau, ką jam pasakysiu. Lauke tvyro prieblanda, laimei, autobusas nevėluoja. Atsisėdu į priekį, skambina r. pasitikslinti, ar planai nesikeičia. Nesikeičia. Artėjant mano stotelei einu link durų, už manęs atsistoja du aukšti tipai tamsiomis striukėmis. Išlipame trise. Paėjusi kelis metrus atsigręžiu ir matau, kaip jie stovi ir žiūri į mane. Autobusas nuvažiuoja, aplinkui visai tuščia, tik namų languose dega geltonos šviesos. Šaligatviu aidi tankūs, vis greitėjantys mūsų žingsniai.